

Wat is global citizenship?

Door Ruud Welten, lector lectoraat Ethics & Global Citizenship

Het doel van het lectoraat

Het doel van het lectoraat *Ethics & Global Citizenship* is het bevorderen van volwassen wereldburgerschap onder studenten, docenten en partners uit het werkveld. Alles wat het lectoraat *Ethics & Global Citizenship* onderneemt komt uiteindelijk - direct of indirect - ten goede aan de student en zo weer aan andere wereldburgers.

Waarom dit doel?

Global Citizenship (wereldburgerschap) is een ethisch appèl dat zich onontkoombaar en onherroepelijk aandient. Want de student - de professional van de nabije toekomst - verhoudt zich tot de rest van de wereld, *zelfs* als hij ervoor kiest zijn hele leven in zijn geboortestad te blijven wonen en zich vooral te concentreren op het lokale. Dat maakt de professionals van de nabije toekomst verantwoordelijk. En deze geglobaliseerde verantwoordelijkheid beperkt zich niet slechts tot internationaal georiënteerde opleidingen, maar wereldburgerschap is de eis van *global awareness* die de volwassen professional van vandaag aan zichzelf stelt. Global Citizenship is dus geen luxe of individuele keuze, noch is het een aan het onderwijs supplementair thema, maar een appèl op ons bestaan als hedendaagse wereldbewoners.

Global Citizenship voorbij 'normen en waarden'

Global Citizenship is enerzijds een voldongen feit (we leven immers allen op dezelfde globe), anderzijds kent het normatieve implicaties. Met dat laatste bedoelen we dat ons wereldburgerschap een ethisch appèl op ons doet. Dat komt voort uit het feit dat we niet langer wonen in een wereld die is als een dorp waar iedereen elkaar van naam kent en waar de taken en verantwoordelijkheden op een haast natuurlijke manier zijn verdeeld over de dorpsbewoners. De vreemdeling woont voortaan naast ons. Het is iemand wiens ouders misschien zijn geboren in een land buiten Europa. Om anderen te ontmoeten, hoef ik mijn woonplaats dus niet meer uit. De *polis* (de stadstaat) is voortaan niet langer duidelijk afgebakend door politiek bepaalde fysieke grenzen, vandaag is het de wereld (kosmos) zelf die de plaats van de polis inneemt: het is een *kosmopolis* en burgerschap wordt daarmee *kosmopolitisme*, kortom, wereldburgerschap. Natuurlijk blijven er fysieke grenzen bestaan, verschillen in munteenheden als we buiten de Europese unie gaan, verschillende talen, religies en culturen: maar de grenzen ertussen zijn vloeibaar geworden. Het wordt steeds gemakkelijker om deze grenzen over te gaan. En wie er voor kiest deze grenzen niet over te gaan woont vandaag altijd nog in een wereld waarin deze grenzen vloeibaar zijn geworden. Tradities of identiteiten worden bewuste individuele keuzes, waar het vroeger vanzelfsprekendheden waren. Vandaag hebben we niet alleen meer te maken met onze dorpsbewoners die elkaar bij naam kennen.

In zo'n wereld is ethiek niet meer terug te brengen tot een geheel van normen en waarden, want het probleem is dat de vreemde onze normen en waarden niet altijd deelt en eigen normen en waarden kent die kunnen conflicteren met de onze. Versterking of terugkeer naar normen en waarden dragen bij aan vrede voor eigen kring maar vergroten conflict met de rest van de wereld. Ethiek betekent voortaan zich te verhouden tot de vreemde, tot de ander die *niet* behoort tot de sfeer van 'hetzelfde' (het gezin, het dorp, de polis). Het is degene die ik wellicht niet begrijpen met *mijn* kenniskaders of die zijn anders-zijn verliest wanneer ik hem reduceer tot datgene wat ik van hem kan begrijpen.

Het lectoraat wil een bijdrage leveren aan de vorming van de student naar een professional die zich weet te verhouden tot het andere: Andere kennisvelden, andere emotionele of morele levenshoudingen, andere manieren van leven, denken, zich uiten en handelen en uiteraard andere culturen. En hoewel kennis daarbij van groot belang kan zijn, is deze verhouding is lang niet altijd gebaseerd op *kennis* over de ander.

Hospitality

Daarmee is *Global Citizenship* een bijdrage aan de ambitie van de Hospitality Business School, namelijk de wereld een stukje gastvrijer te maken. Het lectoraat Ethics & Global Citizenship denkt en doet actief mee in de onvermijdelijke verbreding van gastvrijheid van business naar grondhouding, van kunstje naar kunst.

Zonder een gastvrije houding is het onmogelijk om een volwassen wereldburger te worden. Het woord 'gastvrijheid' wordt dus niet zozeer gebruikt om een branche aan te duiden, maar als de deugd om te gaan met het vreemde, zelfs als je het vreemde niet kunt doorgronden. Dit betreft bovendien niet alleen dat de professional zich weet te verhouden op nationaal en internationaal niveau, maar het betreft ook de multi- en transdisciplinariteit van kennisvelden

Zoals de Franse filosoof Jacques Derrida in zijn denken over *hospitality* laat zien, verraadt de stam *host-* al de inherente dubbelzinnigheid van 'hospitality' die namelijk ook *hostile* kan zijn. Sterker nog, als deze potentiële vijandigheid wordt buitengesloten, kan er aldus Derrida geen sprake meer zijn van een open gastvrijheid, omdat dan immers slechts het 'reeds bekende' wordt getolereerd, waardoor gastvrijheid zichzelf teniet doet. Deze spanning en onzekerheid die bij *hospitality* hoort, is geenszins abstract, maar kenmerkend voor de wereld waar onze studenten zich in gaan begeven.

Global Citizenship in beroepspraktijken

Global Citizenship bestaat bij gratie van de praktijken waarin het vorm krijgt. In de context van een hogeschool gaat het direct al om *Applied* Global Citizenship. Global Citizenship relateert zich dus altijd al aan een concreet werkveld, een markt of toepassingsgebied, zonder ermee samen te vallen. De student wordt zelfbewust, kritisch en verantwoordelijk in en ten aanzien van de praktijk waarin hij zich beweegt. En dat impliceert direct al een diversiteit aan praktijken. Voor een studente van de Pabo zal Global Citizenship een andere vorm aannemen dan, om maar wat te noemen, voor een student Toerisme of Creatieve Technologie. En binnen deze opleidingen zullen ook allerlei individuele verschillen duidelijk worden. Bij de vraag naar hoe we ons wereldburgerschap op de beste manier kunnen vormgeven, vertrekt het lectoraat vanuit specifieke praktijken. Docenten en studenten spelen daarmee automatisch een belangrijke rol naar het voortdurende onderzoek naar de vraag hoe de vorming tot wereldburger tot stand komt.

De vraag is dus niet of je wereldburger bent, want dat ben je al, tenzij je van de planeet Xulu komt. De vraag wordt nu *hoe* we ons wereldburgerschap op de beste manier kunnen vormgeven. Global Citizenship of wereldburgerschap valt dus niet te reduceren tot een ideologie van 'multiculturalisme' of een agenda van internationalisering of wat dies meer zij, maar is de naam van een gesprek dat we met elkaar voeren. Een gesprek over de vraag hoe we ons het beste tot elkaar kunnen verhouden. 'Wereldburgerschap' laat zich niet *eerst* definiëren, om het *vervolgens* te gaan onderzoeken. Dat zou namelijk impliceren dat er al een keus wordt gemaakt, die wetenschappelijk, methodisch, ideologisch of politiek van aard is. En met een keus worden andere mogelijke interpretaties buitengesloten, waarmee de gastvrijheid waaraan het woord 'wereldburgerschap' appelleert teniet zou worden gedaan. Dat is de reden waarom we in het lectoraat niet vertrekken vanuit één theorie of definitie. De term 'wereldburgerschap' is een term uit een publiek domein dat niet door wetenschap of politiek kan worden geclaimd. Dit gesprek over hoe ik op de beste manier wereldburger word, is nu juist de exercitie die de student haar medestudenten, de themadocent, participanten uit werkvelden en anderen onderneemt, en die telkens weer anders zal uitzien.

Filosofie

De vraag 'hoe word ik wereldburger?' is een *hermeneutische* vraag. Het is geen vraag die met kwantitatief wetenschappelijk onderzoek uitputtend beantwoord kan worden. Het is geen vraag naar wetenschappelijk bewijs, maar naar *betekenisvolheid*.¹ Vergelijk de vraag 'hoe word ik mens?'. Daarmee bedoel je niet dat je eerst iets anders bent dan een mens, om het te vervolgens te worden (zoals een giraffe die op een dag vraagt hoe hij mens kan worden), maar het is de vraag naar de beste manier om aan jouw mens-zijn vorm te geven. Het is een vraag naar wat het betekent mens te zijn.

Het is dus een vraag naar humaniteit, naar de verwezenlijking van het mens-zijn. En dat onderscheidt mensen van dieren. Natuurlijk verwezenlijken dieren zichzelf ook. Maar een giraffe is haar hele leven bezig een giraffe te worden. Haar giraffe-zijn komt niet tot stand door zelfreflectie, maar door instinct. Mensen daarentegen reflecteren over zichzelf, werken aan zichzelf door deze reflectie. Wereldburgerschap staat precies voor deze reflectie in een open, vloeibare wereld. In het verleden konden we hogeschoolstudenten opleiden tot een duidelijk omljnd beroep – gechargeerd gezegd: we konden hen leren giraffes te zijn. Was je eenmaal opgeleid tot een beroep, dan wist je wat je te doen stond. De grenzen van de beroepen waren duidelijk.

Vandaag zijn deze grenzen vloeibaar en is de reflectie belangrijker geworden, wil de professional van de nabije toekomst haar weg in de samenleving vinden. Vandaag spreken we met recht over de *Reflective Professional*. Met haar activiteiten wil het lectoraat de studenten voortdurend aanmoedigen tot deze reflectie, en de grenzen van hun eigen gekozen professie overschrijden, al was het alleen maar al omdat dit de feitelijke situatie is van verschillende vloeibaar geworden voorheen geheten 'beroepspraktijken'.

Global Citizenship is een houding, geen kennis

Global Citizenship is dus eerder een houding dan een geheel van kennis. Het is een houding die voorgaat aan kennis; een houding die ons leert omgaan met kennis. Het hoort immers bij volwassen wereldburgerschap dat je je soms hebt te verhouden tot mensen die je niet begrijpt omdat hun gehele historische en sociale context anders is dan de jouwe.²

Global Citizenship is dus geen sociale wetenschap, waarin de wereld een aquarium is dat wordt bestudeerd door een getrainde buitenstaander die soorten en gedragingen weet te inventariseren en te schikken en er theorieën op los laat om die te toetsen.³

Het gaat er daarentegen om, om onze studenten *in* de wereld te laten participeren. Natuurlijk kan wetenschap daarbij helpen, maar niet als doel op zich. Zelfreflectie, reflectie op het eigen handelen én reflectie op het handelen dat eigen is aan de discipline waartoe de studenten worden opgeleid, staan daarbij voorop.

1

² Zie mijn boek *Onder vreemden. De ander in reisliteratuur* (2014) Uitgeverij Klement.

³ Ik volg dus niet de methode van de 'culturele dimensies' van Geert Hofstede.

Internationalisering is niet hetzelfde als Global Citizenship

De internationaliseringsagenda van Saxion maakt het onvermijdelijk dat *Global Citizenship* een expliciete plaats krijgt in curricula. Het lectoraat wil daarin de aanjager en soms ook opjager zijn. Het is echter wel belangrijk om *Global Citizenship* niet gelijk te stellen met internationalisering, om minstens twee redenen.

Ten eerste: je hoeft Deventer of Enschede niet uit te komen om een volwassen wereldburger te zijn, noch om het te worden. Zo is bijvoorbeeld ook een Twentse boer die zich richt op zijn eigen omgeving een wereldburger, zonder dat er in zijn bedrijfsvoering sprake is van internationalisering. De markt waarin hij zich begeeft is echter onvermijdelijk geglobaliseerd. Zijn wereldburgerschap bestaat erin dat hij zich daarvan terdege bewust is en daar ethisch verantwoordelijk naar handelt. Diogenes van Sinope beschouwde zich 2400 jaar geleden als wereldburger, terwijl hij in een ton woonde en zijn stad nooit uitkwam.

Ten tweede is het natuurlijk waar dat Engels, het Latijn van deze tijd, de taal is die voor dit HP het meest voor de hand ligt. Maar liever formuleer ik het anders, met gastvrijheid naar anderstaligen: dat ieder in het HP zijn eigen taal spreekt, zolang we elkaar maar min of meer kunnen begrijpen. Dat hoort bij *Global Citizenship*. Onze Twentse boer spreekt doorgaans Twents, geen Engels.